

Medium Aevum Quotidianum, Institut für Realienkunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit Österreichische Akademie der Wissenschaften, Krems 2009., br. 58, 71 str.

Institut za materijalnu kulturu srednjeg i ranog novog vijeka Austrijske akademije znanosti (*Institut für Realienkunde des Mittelalters und der frühen Neuzeit Österreichische Akademie der Wissenschaften*) iz Kremisa pod vodstvom Gerharda Jaritza još od 1982. godine objavljuje zbornik *Medium Aevum Quotidianum* u kojem se predstavljaju moderna historiografska dostignuća u proučavanju svakodnevnog života i materijalne kulture u srednjem i ranom novom vijeku. Časopis ima dugu tradiciju objavljivanja članaka zanimljivih tema koji problematici pristupaju na interdisciplinarnan način, a dostupan je i široj javnosti jer su radovi objavljeni na tri svjetska jezika, njemačkom, engleskom i francuskom, čime automatski imaju veći broj čitatelja. Ovaj, najnoviji, pedeset i osmi broj zbornika, sastoji se od dvije rubrike, članaka (5-57) i prikaza (58-69).

Zoran Ladić i Goran Budeč autori su članka *Violence and Clergy in Medieval Croatia: The Violent Death of Spalatin Archbishop Arnir (Rainerius) in 1180* [Nasilje i kler u srednjovjekovnoj Hrvatskoj: nasilna smrt splitskog nadbiskupa Arnira 1180. godine] (5-22) u kojem se bave crkvenim i političkim čimbenicima koji su doveli do mučeništva i smrti splitskog nadbiskupa. Autori su se koristili raznim izvorima kako bi što detaljnije prikazali crticu iz biografije nadbiskupa Arnira. Najvažniji narativni izvor jest hagiografsko djelo *Vita sancti Rainerii*, a istraživanja su pokazala da joj je kao model služilo poznato djelo Tome Arhidakona *Salonitanska povijest*. Saznanja su nadopunili podacima iz isprava objavljenih u diplomatskoj zbirci Tadije Smičiklase *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije* te dijelovima opsežnog djela Daniela Farlatija *Illyricum Sacrum*. Saznajemo da je Arnir, prije nego što je došao u Split, bio na čelu crkve u Cagliju te da ga je papa Hadrijan IV. zbog sukoba s lokalnim klerom oko nekih crkvenih posjeda odlučio premjestiti na mjesto splitskog nadbiskupa. Svi izvori naglašavaju da je njegov dolazak u Split komuna dočekala s oduševljenjem, što autori povezuju sa činjenicom da je netom prije njegova dolaska splitska komuna započela spor s hrvatskim plemićima iz zaleđa oko nekih posjeda na koje su obje strane polagale pravo. Smatraju da su u Splitu znali za nadbiskupove sporove s klerom u Cagliju te koliko je spreman braniti posjede Crkve. Arnir je uživao i potporu bizantskog cara Manuela I. Komnena, kojeg je išao posjetiti 1177. godine. Smatrao je da Kačići nezakonito drže neke crkvene posjede na Mosoru, a oni su ih sami smatrali svojom nasljednom imovinom. Arnir je odlučio djelovati, pa je sa četom ljudi krenuo prema Mosoru, gdje ga je presreo Nikola od roda Kačića te je, nakon verbalnog okršaja, Arnir bio kamenovan, nakon čega je počelo formiranje njegova kulta. Na mjestu njegove smrti podignuta je crkva sv. Arnira da bi postala mjesto lokalnog hodočašća, što je bio, kako autori zaključuju, čest slučaj prilikom formiranja novog kulta.

Women and the Perfect Hero: A Critical Re-reading of Heinrich von dem Türlin's Diu Crône [Žene i savršen junak: kritičko ponovno iščitavanje djela *Diu Crône* Heinricha iz Türlina] (23-40) naslov je članka Madelon Köhler-Busch u kojem autorica nudi novi, feministički, pogled na arturijansku romansu napisanu oko 1220. g. na staronjemačkom. Autorica ne smatra da se ta romasna može svrstati u žanr klasične romanse jer se od nje razlikuje time što su priče o Arturu i Gaweinu tematski povezane kroz ženske likove koji im pomažu u avanturama i bez kojih njihov uspjeh ne bi bio moguć. U klasičnom zapletu priče junak djela treba doživjeti neuspjeh da bi se mogao razviti, čime bi se u njegovu osobnost usadilo viteško ponašanje.

U *Diu Crône* glavni motiv postaje opstanak Arturova dvora, što jamče dvorske dame. Već na samom početku djela Heinrich naglašava da će Artur umrijeti mlad te da će ga naslijediti Gawain, stoga je, kako autorica naglašava, njegov opstanak metafora za opstanak Arturova dvora. Zanimljivo je da je u *Diu Crône* lik Gawaina, kao i u njemačkoj tradiciji toga vremena, razvijen na drugačiji način nego što je to uobičajeno, tako da on predstavlja savršenog viteza bez mana. Oženjen je Amurfinom, koja je moćna vladarica u svojem kraljevstvu, no razlika je u tome što ona dolazi na Arturov dvor kako bi pomogla Gawainu. U *Diu Crône* klasičnu ženu-pomagača zamjenjuje nekoliko motiva žene: zaštitnička božica, pomagačica, savjetnica i proročica. Najprije susrećemo božice sudbine (tzv. Norne), koje određuju Arturov životni tijek, svaka od njih opisuje se poimence te se objašnjava koje mu kvalitete one prenose te tako Heinrich uvodi motiv pomagačica koje će pratiti Gawaina na ispunjenja njegove sudbine. Priča počinje od Arturova djetinjstva, kada Fortuna postaje njegova odgajateljica nakon što je izgubio oca, ona ga štiti i vodi kroz djetinjstvo te proširuje svoju zaštitu na cijeli Arturov dvor. Retrospektivno doznajemo da je Fortuna imala velik utjecaj na vojne pobjede Arturova oca te je Heinrich opisuje nadasve pozitivno. Kada Gawain dolazi do Fortune, nakon Arturove smrti, ona ponovno nudi zaštitu. Na kraju zaključuje da je uloga žena integralan dio romanse te da iščitavanje teksta nije u potpunosti moguće bez priznanja uloge koju su žene imale u odnosu na dva glavna lika, Artura i Gawaina.

Treći, i posljednji, rad jest članak Aušre Baniulyté pod naslovom *The Pazzi Family in Lithuania: Myth and Politics in the European Court Society of the Early Modern Age* [Obitelj Pazzi u Litvi: Mit i politika kod europskog dvorskog društva u ranom novom vijeku] (41-57). Autorica objašnjava konstrukciju povezanosti dvije važne obitelji, obitelji Pazzi iz Firence i litvanske obitelji Pacasi, moćne obitelji s velikim utjecajem na politiku, kulturu i umjetnost u poljsko-litvanskom kraljevstvu u 17. stoljeću. Historiografija i genealogije povezuju te obitelji od 17. st. nadalje, iako zapravo nisu bile povezane, pa autorica postavlja pitanje kako je i kada došlo do konstruiranja toga mita. Dvor Pacasa u prvoj polovici 17. st. bio je poznat po svojim diplomatskim vezama s Francuskom, Habsburškom Monarhijom, Medicijima i Apostolskom stolicom. Porijeklo mita može se povezati s litvanskim vicekancelarom i blagajnikom Steponasom Pacasom, koji je bio pratilac kralja Vladislava IV. na proputovanju Italijom 1624. – 1625. godine. Ostao je sačuvan njegov dnevnik u kojem je, između ostalog, opisan posjed dvoru obitelji Medici, a u dnevniku jednog od službenika Medicija opisuje se i “dolazak Pazzija iz Litve” te je Steponas prihvaćen kao rođak Pazzija, moćne firentince porodice. Ondje je naglasio kako zna da su njegovi preci pobjegli iz Firence zbog unutarnjih sukoba u 15. st. te se povezao s Cosimom Pazzijem. Nekoliko desetljeća kasnije Cosimov sin Lorenzo de’Pazzi dospio je na dvor Pacasa u Litvu te je imao bliske kontakte sa Steponasovim sinovima. Poljski znanstvenici naglašavaju još jedan aspekt. Naime, Steponas je i u mladosti putovao u Italiju, te je neko vrijeme studirao u Padovi i Bolonji, gdje se upoznao s kasnijim papom Urbanom VIII., čime je naglašena poveznica sa Svetom Stolicom. Svoja dva sina je kasnije poslao na studij u Perugiju. Autorica misli da je moguće kako su upravo ta putovanja u Italiju bila početak legende o srodnosti te dvije plemićke obitelji, a primjećuje da se Steponas Pacas nakon 1630. g. potpisuje u pismima kao Stefano Pazzi, što prije toga nije bio slučaj. Propagandu o srodstvu dvije obitelji širili su i službenici obitelji Medici koji su došli na dvorove poljsko-litvanskog kraljevstva, pa tako i na dvor Pacasa zbog njihovih političkih i ekonomskih interesa na tome području. Autorica vidi korišćene istog mita i u korespondenciji sa Svetom Stolicom vođenoj

zbog istih razloga, ali i zbog borbe s Osmanlijama. Autorica naglašava da je u Litvi legenda imala drugačiji razvoj – ondje se smatralo da je predak obitelji Pacas *Cosmus Paccius Pontifex Maximus*, zbog svoje službe, došao na litvansko područje iz Etrurije, kao i brojne plemićke rimske obitelji. Širenje priče potaknuo je Isusovac Albert Wiiuk Koialowicz, koji je povezo obje legende u svojem narativnom djelu, a u genealogijama 17. stoljeća priča se samo ponavlja.

U rubrici *Buchbesprechungen* [Prikazi] (58-69) objavljeno je na njemačkom jeziku osam prikaza knjiga s novim dostignućima historiografije u području svakodnevnog života i materijalne kulture.

I u ovom broju časopisa *Medium Aevum Quotidianum* donose se zanimljivi članci koji pokazuju razvijanje tog područja istraživanja i ukazuju na trendove u istraživanju svakodnevnoga života. Zasiurno je jedan od uglednijih europskih časopisa, a u svakome broju donosi zanimljive članke čiji metodološki pristup može biti primijenjen i u hrvatskoj historiografiji.

Suzana Miljan

Cahiers de civilisation médiévale, X^e-XIIe siècles (Zbornik srednjovjekovne civilizacije, 10. – 12. st.), 50e année, Centre d'études supérieures de civilisation médiévale, Poitiers 2007., br. 197-200, 446 str. i 200b: Bibliographie, 199 str.

Centar za srednjovjekovne studije u Poitiersu objavio je 2007. g. pedeseto godište svoje serijske publikacije *Cahiers de civilisation médiévale, X^e-XIIe siècles* [Zbornik srednjovjekovne civilizacije, 10. – 12. st.]. U *Zborniku* je sadržano trinaest članaka, četiri rada u rubrici *Mélange*, sedamdeset i pet prikaza te nekrolog za Marie-Hélène Debiès, dugogodišnju tajnicu časopisa.

L'építaphe d'Henri II Plantagenêt à Fontevraud [Epitaf Henrika II. Plantageneta u Fontevraudu] (3-10) rad je Roberta Favrea u kojem autor raspravlja o epitafu na Henrikovu nadgrobnom spomeniku u opatiji u Fontevraudu, gdje je pokopan nakon što je iznenada preminuo u Chinonu 6. srpnja 1189. godine. Na epitafu su naglašena tri aspekta: slavi se veličanstvenost Henrika kao novog Aleksandra, podsjeća se da smrt dolazi iznenada te da je potrebno činiti dobro tijekom života. Autor uspoređuje Henrikov epitaf s onima Vilima Osvajača i Rikarda Lavljeg Srca te zaključuje da se jedino Henrikov izravno poziva na Aleksandra Velikog. Analizom jezika dolazi do još jedne specifičnosti epitafa, a to je korištenje drugog lica jednine i imperativa u tekstu nadgrobnog spomenika. Zaključuje da je bilo u stilu toga vremena isticanje da su svi ljudi jednaki pred smrću, a dio epitafa koji se odnosi na dobrotu tijekom života možemo već vidjeti u Katonovim djelima. No, uz navedeno, epitaf pokazuje i da je Henrikova iznenadna smrt, dok je bio u punoj snazi, imala jak odjek među svojim suvremenicima.

John Haines u svojem članku *Espaces musico-poétiques dans le Tristan en prose* [Glazbeno-poetički prostor u djelu *Tristan u prozi*] (11-32) razmatra glazbene izvore povezane sa srednjovjekovnom legendom o Tristanu i Izoldi s posebnim naglaskom na pjesme iz djela "Tristan u prozi". Iako je djelo često razmatrano u historiografiji, problem je proučavanje glazbenih dijelova jer se povijest književnosti nije time bavila smatrajući da je to domena muzikologije, dok su muzikolozi koje zanima glazba srednjovjekovnih romana rijetki. Autor koristi dva rukopisa "Tristana u prozi" koji sadrže pjesme s glazbom: tri melodije u rukopisu iz Pariza i sedamnaest iz Beča. Smatra da je jedna pjesma posebna jer ima elemente arhaičkog glazbenog razdoblja te da je odraz ranije bretonske tradicije, što povezuje i s izborom junaka Tristana, keltskog ratnika iz 8. st., po imenu Drust (izvedeno iz: Drustan, Drystan i Tristan), koji je bio